

Avskrift

av brev fra den norske kirkes biskoper.

15. desbr. 1941.

Til

Kirkedepartementet.

Om "Kirkens orden".

Biskopenes og kirkens stilling i gudstjenestlige saker.

Det skriv som departementet den 24. november sendte til biskopene og til prestene, gjør det naturlig at biskopene gjør nærmere rede for sin stilling i kirken. Dette så meget mer som departementets brev er blitt foranlediget tatt inn i dagspressen.

1. Om kirkelig beh. af kirkelige saker.

De daværende biskoper gjorde i 1894 en samlet henvendelse til departementet om de kirkelige sakers behandling. Dette førte til at departementet ga en utredning om biskopenes forhold til administrasjonen, og vi fikk så den kongelige resolusjon av 15. februar 1895. Ved resolusjonens § 1 "pålegges det Kirkedepartementet å påse at samtlige biskopers og det teologiske fakultets uttalelse er avgitt før noget spørsmål om autorisasjon av nye salmebøker eller rituelle forandringer av almindelig art forelægges til avgjørelse".

Det som ble fastlagt i 1895 var ikke noe nytt. Der hadde bare i tidens løp sneket seg inn endel tilfeldigheter og en viss vakling i praksis. Dette gjør departementet rede for i det foredrag som ligger til grunn for resolusjonen.

Om det forhold som må være mellom stat og kirke etter luthersk-evangelisk bekjennelse, slik som dette også ble instituert ved grunnloven av 1814, har undertegnede biskoper uttalt seg senest i vårt brev til departementet av 10. november 1941, og der bl.a. sagt:

"Grunnloven fastslår at den evangelisk-lutherske religion forbliver statens offentlige religion og videre at "Kongen" både skal bekjenne seg til denne religion og i sin utøvelse av den herhenhørende kirkestyrelse være bundet av kirkens egenart. Herav følger det at "Kongen" - som ikke selv eller i sine rent statlige organer har betingelsene for å avgjøre spørsmål om kirkens tro og gudstjeneste - må ha til rådighet noen på helt kirkelig basis hvilende autoriteter som så å si er grunnlovsanerkjente i kirkens saker.

Fra alders tid har dette vært biskopene. Denne deres embetsplikt er fastsatt i lovgivningen, jfr. således N.L. 2-17-17. Vår kirkes hele forhold til staten er kun mulig derved at stat og centraladministrasjon forelegger alle saker av betydning til erklæring av biskopene. Kirkelig administrativ praksis har gjennom slektledd utdypet og festnet denne biskopenes funksjon."

Det var nettopp dette gjennom slektledd utformede og ikke minst i senere og mer våkne kirketider klarlagte forhold mellom stat og kirke som fikk sitt uttrykk i den foran citerte resolusjon av 1895. Fra de følgende år foreligger atskillig som styrker og fremhever dette grunnlag:

Fra kirkekommisjonen av 1908 henter departementet et ord som det citerer i O.t.med. nr. 1 1931 og som det er verd å merke seg. Det heter her at det ikke bare er de enkelte representanter for et samfunn som kommer i betraktning når det gjelder et samfunns styre: "Der er også en annen faktor som har gjort seg gjeldende. Det er den tradisjon som innen et samfunn lagrer seg opp fra slekt til slekt og øver sin stille, sterke makt som intet styre er i stand til å unddra sig."

Samme sted gjengir departementet Løvlands ord i O.t. prop. nr. 47-1919, at "for tiden fungerer rikets biskoper embedmessig som kirkestyrets rådgivere, idet alle forslag om kirkelige endringer og viktige forføininger forelegges dem til uttalelse."

Departementet forsikrer derpå at der ikke blir avgjort en eneste kirkelig sak av betydning som der kan være delte meninger om uten at disse saker blir forelagt stiftsdireksjonene eller biskopene, i en del tilfeller både biskopene og de teologiske fakulteter.

- Det er i tillit til en slik forsikring og til en praksis i overensstemmelse dermed at forholdet stat - kirke overhodet har vært mulig i overensstemmelse med kirkens vesen som bekjennelsesmessig kristen kirke.

Herav følger også en konsekvens for ekspedisjonsmåten i geistlige saker, nemlig at skrivelser som berører tilsynsambetet må gå fra Kirkedepartementet gjennom biskopene til geistligheten. En slik ekspedisjonsmåte er omhandlet av departementet i dets foredrag for Kongen i 1895, hvor det heter:

"Biskopen er geistlig Overøvrighet i sitt stift, hvorfor alle andragender, forestillinger og meddelelser fra stiftets geistlighet

til kirkestyrelsen og fra denne til geistligheten går gjennom ham. At så skal skje er også i sin tid ved lov bestemt, nemlig i de såkalte "Geistlighetens privilegier" av 14. des. 1661. Dertil kommer at der ved en rekke av spesielle lovbestemmelser er tillagt biskopen en myndighetskrets der på en eller annen måte alltid vil omfatte samtlige geistlige anliggender i hans stift."

2. Om biskopenes stilling etter kirkens orden.

"Kirken er de troendes forsamling, hvor evangeliet blir lært rett og sakramentene blir rettelig forvaltet." (Augustana art. 7). Etter bibelsk og urkristelig skikk har kirken til plikt å sørge for at nådegavene blir nyttet, og kirken skal gi et særskilt oppdrag og en særskilt myndighet til de menighetens lemmer som skal ha en særskilt tjeneste. En evangelisk-luthersk kirke må derfor gå inn for nådegavenes frie utfoldelse og må ikke la sine ordninger og embeter hindre et fritt legmannsvirke innenfor ordets, bekjennelsens og den ordnede menighets ramme. Men samtidig er kirken ansvarlig for at der etter Guds vilje er en rettelig orden i alle ting. Til denne orden hører det både at der må være noen som vaker over skrift og bekjennelse som de levende veivisere for alle ordninger i kirken, og at der er anvist ethvert organ en plass i administreringen av kirkens samfunnsliv.

I en slik levende organisme er det at bispeembetet har sin tjeneste, sin rett og sin plikt i Den norske kirke. Vi har ikke en "bispe-kirke", men en kristen kirke med sine biskoper, prester og menigheter. Biskopenes åndelige myndighet er utledet av og tillike begrenset av skriften og av kirken som de troendes forsamling. Derimot kan den ikke utledes av eller begrenses av noen annen myndighet.

For Norges vedkommende kommer dette klart fram i det som på bibelsk basis er gjort til kirkelig lov angående en biskops ordinasjon.

Når en biskop blir ordinert, får han etter Guds ord pålegg om sin plikt til å formane og tale til rette, vokte hjorden og ha tilsyn med den. Ordinator forelegger ham deretter på kirkens vegne det spørsmål:

"Lover du for den allvidende Guds åsyn at du vil gjøre dette med troskap?"

Etter den nye biskops ja hertil, følger embetsoverdragelsen i disse ord:

"Så overdrar jeg deg det hellige bispeembete med den rett og myndighet som tilkommer en tilsynsman etter Guds ord og vår kirkes orden."

Ordinasjonen av en biskop - som også Kongen og statsrådenes for-

prepresentanter alltid har overvært - er således et skarpt og klart uttrykk for kirkens særegne av staten anerkjente myndighet på basis av Guds ord og kirkens orden.

Det er om denne tilsynsgjerning professor dr. O. Kolsrud i en artikkel (1923) med tittelen "En biskops embedsplikt" uttaler:

"Bispeembedet er en tilsynsgjerning i den kristne kirke. Biskopen utøver ikke funksjoner, som er overdratt ham av den kongelige regjeringsmakt i landet. Hans embede har overnasjonal betydning, fordi han tjener i den hellige almindelige kirke, som den norske kirke er en del av. Hans forpliktelser kan ikke oppstilles av nutidsmenneskier; ti de er allerede uttalt av apostlene som sendebud i Kristi sted."

Og videre: "Kongemakten kan meddele den utnevnte biskop stillingens ytre rettigheter og foreskrive ham de tilsvarende ytre forpliktelser, men det åndelige kall til den hellige tjeneste kan en verdslig øvrighet ikke gi, ti den har selv intet hyrde-embede, og hvad den ikke har kan den ikke overdra."

- Når det gjelder Guds ord, bekjennelsen, det gudstjenestlige og det samvittighetsmessige, har derfor alle kirkens tjenere ikke i første rekke en fra staten overdratt bemyndigelse, men en grunnleggende kirkelig fullmakt som hviler i kirkens og menighetens tro og samfunn.

3. Om styreformene i kirken.

Det er funnet forsvarlig for en kristen kirke å la menneskelige avtaler og ordninger innenfor kirken, økonomiske forhold o.s.v. bli bestyrt og dirigert av en på bekjennelsen forpliktet stats organer når dette skjer i samarbeide med kirkens folk.

Det tillitsforhold som hos oss er etablert mellom kirke og stat, er basert på en gjensidighet. Kirkens "rett" er ikke alltid fiksert i paragrafer, - ofte er den en kirkelig sedvane, jfr. kirkekommisjonens ord om "den stille, sterke makt som intet styre er istand til å unddra sig".

Den avgjørelsesmyndighet i visse kirkelige saker som i henhold til Grunnlovens § 16 er tillagt Kongen, får både sitt grunnlag og sin motivering i dette gjensidighetsforhold. Kongen fungerer i denne sammenheng som det konstitusjonelle foreningspunkt mellom de to parter, kirke og stat. Forutsetningen for at kirkens forhold til staten skal holdes i normal gjenge er da at disse avgjørelser blir truffet under ansvarlig medvirken av de organer som har til oppgave å representere kirken.

Disse organer er hos oss etter gjeldende lov menighetsmøte, menighetsråd, bispedømmeråd, prester og biskoper. Mellom disse forutsettes

det en indre vekselvirkning. Når biskopene (eller bispemøtet) uttaler seg, er det ikke ut fra noen egen maktfullkommenhet, men som personlige bærere av et ansvar og en myndighet som er den hele kirkes. Det er ingen tilfældighet at det i departementets før citerte foredrag fra 1895 heter at biskopene er geistlig overøvrighet for sitt stift.

- I denne forbindelse en kort opplysning i anledning av anken over at biskopene nylig henvendte seg til geistligheten angående kollekten på 23 S.e. Tref.. Første setning i denne bønn lyder slik: "Vi takker dig, fordi du har gitt oss fred i våre tider og nådig bevart oss fra krig og fremmed herredømme."- Det ble allerede i fjor rettet spørsmål til biskopene om en kunne bruke denne kollekten mens det var krig. Biskopene lot da rykke inn i kirkebladene en notis med anbefaling av at en annen av de autoriserte kollekter ble brukt. Det samme gjentok seg i år, men da var det for sent å få noe inn i kirkebladene, hvorfor den nevnte anvisning ble gitt direkte, også da bare som en "anbefaling". Det ble ikke laget noen slags nyhet, - kun en ombytting av en godkjent tause med en annen. Så meget må en tilsynsmann ha plikt og rett til innenfor rammen av de gjeldende styreformer. Og dette så meget mer som departementet kort før hadde latt telefonere til Oslo biskop en forespørsel om hvorvidt der ville bli sendt ut en anvisning til prestene om rettelse av et bestemt ledd i bededagslitaniet, noe som derpå ble besvart av biskopene, i år som i fjor.

At Oslo biskop "ingen som helst særstilling inntar innen bispemøtet" er en gammel sak som er blitt gjentatt og praktisert i alle år. Det er forøvrigt unødig å minne ham om det. Aldri har han latt utgå noe på biskopenes vegne uten at det har vært forelagt alle kolleger på forhånd og vært godkjent av dem, således også med den av departementet senest omhandlede skrivelse, som uttrykkelig var undertegnet "etter oppdrag på biskopenes vegne". En annen sak er det at Oslo biskop av departementet gjentagne ganger er blitt betegnet som dettes kirkelige konsulent og at han som bispemøtets valte preses og tillike av praktiske grunner ofte har måttet fungere som kollegiets talsmann. Også dette er alltid skjedd i full samstemthet med kollegene.

Det som er de norske biskopers ledetråd, er deres forpliktelse på sin stilling som den geistlige rett og myndighet til å stå vakt om kirkens åndelige arv og den dertil tilhørende kirkens orden. Kirken er ikke en institusjon som stater seg i en passiv eller passivitetssøkt stilling, men en virksomhet som har en aktiv og selvstendig organisasjon. Under administrative former som har skapt betegnelsen "statskirke".

Men med dette fortsetter kirken å være et åndelig suverent samfunn bygget på Guds ord og fellesskapet i troen. På bibelsk vis har menigheten overdratt sine tjenere kirkens fullmakt ved bønn og håndspåleggelse. Det ansvar og den myndighet som derav følger er det disse tjeneres sak å være lydige mot, samtidig som de så langt sannhet og tro ikke hindrer dem, er innordnet med sin kirke i et organisk forhold til det hele folkelegeme og dets styreorganer.

(u) Eivind Berggrav. (u) J. Støren. (u) J. Maroni.

(u) Andreas Fleischer. (u) H. Hille. (u) G. Skagestad.

(u) Wöllert Krohn-Hansen.

Bilag.

Konkrelig resolusjon.

av 15 februar 1895,

hvorved det pålegges Kirke- og Undervisningsdepartementet å påse:

1. at samtlige Biskopers og det teologiske Fakultets uttalelser er afgivne, forinden noget Spørsmaal om Autorisation af nye Salmebøger eller rituelle Forandringer af almindelig art forelægges til Afgjørelse,
2. at Folkeskolernes Overtilsyn, dertil ogsaa henhørende Biskopperne, har afgivet erklæringer, forinden nogen Sag om Godkendelse af Lærebøger i Kristendomskundskab til brug i Folkeskolerne afgjøres, og at lignende Erklæringer foreligger fra Det teologiske Fakultet, forsaavidt angaar nye oversættelser og Recensioner af Luthers lille Katekismus og nye Forklaringer over samme,
3. at de Ansøgninger fra Menigheder angående Udnævnelse af geistlige Embedsmænd, som måtte indgives anderledes end gennem vedkommende Biskop, i Almindelighed forelægges denne til Udtalelse.